

به نام خداوند جان و خرد

تهیه کننده: فرزاد ورزند

درسنامه و جزوه درس هشتم اقتصاد پایه دهم

عنوان درس : رکود، بیکاری و تورم

نقشه راه :

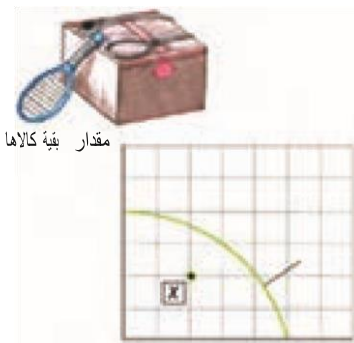
- رکود چیست و علل ایجاد آن کدام است؟
- بیکاری چیست؟ علل بیکاری کدام است؟
- نرخ بیکاری چگونه محاسبه می شود؟
- پیامدهای رکود و بیکاری کدامند؟

علل ایجاد بیکاری :

- ✓ تغییرات در فناوری های صنعتی و رویه های تولید
- ✓ ضعف ساختاری اقتصاد
- ✓ قاچاق و واردات بی رویه و تحریم اقتصادی

رکود، منابع غیر فعال و منحنی مرز امکانات تولید :

در حالت رکود یعنی زمانی که تولیدات کشور به هر دلیلی کاهش یابد به این معنی است که عده ای از کار بیکار می شوند بنابراین با کاهش تولید منابع کمتری (مثل نیروی انسانی یا سرمایه) مورد استفاده قرار می گیرد و اقتصاد دچار وضعیتی می شود که منابع بیکار می شوند. وجود این منابع بیکار و غیر فعال سبب می شود که کشور در زیر مرز امکانات تولید (PPF) قرار گیرد .

اشتغال و بیکاری :

- ✓ جمعیت شاغل : کسانی که در ازای کاری که انجام می دهند دستمزد می گیرند .
- ✓ جمعیت بیکار : کسانی که بالای 15 سال سن دارند و در جستجوی کار هستند اما کاری پیدا نمی کنند.

- ✓ جمعیت فعال : مجموع تعداد افراد شاغل و بیکار جامعه جمعیت فعال را تشکیل می دهند یعنی بخشی از جمعیت جامعه که یا شاغل هستند یا در جستجوی کارند.
- ✓ جمعیت غیر فعال : افرادی که بالاتر از 15 سال دارند ولی شاغل یا بیکار نیستند.

نرخ بیکاری :

مهمترین شاخص ارزیابی وضعیت اشتغال کشور نرخ بیکاری است و از نسبت تعداد بیکاران به کل جمعیت فعال کشور ضربدر صد به دست می آید.

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار پانزده سال و بالاتر}}{\text{جمعیت فعال پانزده سال و بالاتر}} \times 100$$

چرا بیکاری بیشتر از آنچه هست احساس می شود ؟

1. کسانی که از یافتن شغل دلسرد شده اند در نرخ بیکاری محاسبه نمی کنند .
2. مشاغل پاره وقت را شاغل محسوب می کنند .
3. افرادی که در مشاغل غیر تخصصی شان مشغول به کارند شاغل محسوب می گردند .
4. عدم صداقت برخی افراد در بیان شاغل بودن.

بازار نیروی کار :

نیروی کار نیز مانند کالاها و خدمات در اقتصاد دارای بازار است. در بازار نیروی کار قیمت نیروی کار که به آن دستمزد گفته می شود، با میزان عرضه و تقاضای نیروی کار ارتباط دارد.

عرضه کننده : کارگران و کارمندان و بطور کلی نیروی انسانی که با نیروی بدنی یا فکری خود محصول تولید می کنند.

تقاضا کننده : صاحبان شرکتهای و کسب و کارها و کارفرمایان که نیروی کار را استخدام می کنند.

نکته: در بازار نیروی کار دستمزد (قیمت نیروی کار) با میزان عرضه و تقاضای نیروی کار ارتباط دارد .

انواع بیکاری بر اساس دلایل ایجاد :

بیکاری بر اساس دلایل ایجاد به چند دسته تقسیم می شوند ؟

- 1- بیکاری اصطکاکی : افرادی که مشاغل خود را به امید یافتن شغل بهتر ترک کرده اند یا به تازگی در حال ورود به بازار کار هستند . این نوع بیکاری کوتاه مدت است .
- 2- بیکاری فصلی (موسمی) : مشاغلی که به دلایل تغییرات فصلی در آنها بیکاری اتفاق می افتد مانند بیکاری کشاورزان در فصل زمستان .
- 3- بیکاری ساختاری : به دلیل عدم تطبیق مشاغل موجود با افراد جویای کار مثلا به دلایل عدم انطباق مهارت‌ها .
- 4- بیکاری دوره ای : بیکاری که در زمان رکود اقتصادی رخ می دهد.

نرخ بیکاری طبیعی :

نرخ بیکاری هیچگاه صفر نخواهد بود زیرا بیکاری اصطکاکی و بیکاری فصلی و بیکاری ساختاری همیشه در جامعه وجود دارد که به آن نرخ بیکاری طبیعی گویند .

پیامدهای رکود و بیکاری :

- ✓ از دست رفتن درآمد خانوار
- ✓ از دست رفتن بیمه خدمات درمانی
- ✓ از دست رفتن پس انداز خانوارها
- ✓ ناتوانی در تامین معیشت
- ✓ اختلافات خانوادگی و تبعات اجتماعی بیکاری
- ✓ تاثیر منفی بر بودجه دولت
- ✓ کاهش درآمدهای مالیاتی دولت
- ✓ ایجاد فقر (1/4 میلیارد نفر در جهان و بخش بزرگی از جمعیت ایران در زیر خط فقر مطلق زندگی می کنند)

فقر نسبی و فقر مطلق :

فقر مطلق ← عدم توانایی تامین حداقل معیشت (درآمد کمتر از 1/9 دلار در روز طبق تعریف بانک جهانی)

فقر نسبی ← مقایسه نیازمندیهای افراد و خانوارها با توانمندیهای آنان (درآمدها) برای دستیابی به آن نیازها

دولت بیکاری و فقر :

عوامل ایجاد بیکاری که پای دولت در میان است :

- ✓ قاچاق کالاها و واردات بی رویه کالاهایی که مشابه داخل دارند .
- ✓ عدم توانایی تولید کنندگان در باز پرداخت وامهای کلان بانکی
- ✓ فضای نامناسب کسب و کار
- ✓ قوانین دست و پا گیر در شروع یا توسعه کسب و کار
- ✓ قوانین دولتی بی ثبات متعدد و گاهی متناقض
- ✓ بی ثباتی و نا امنی فضای کسب و کار
- ✓ تورم و بی ثباتی قیمت ها

وظیفه دولت در مبارزه با فقر و بیکاری :

اجرای سیاست های فقر زدایی و برقراری عدالت از طریق حمایت از تولید کنندگان و مبارزه با فساد .

مسئولیت اجتماعی مردم در رابطه با فقر و بیکاری :

- ✓ ایجاد نهادهای توانمند سازی خیریه و کمک های مردمی
- ✓ تاسیس صندوقهای قرض الحسنه
- ✓ فعالیتهای جهادی

فعالیت در کلاس صفحه 85

تحلیل کنید وقتی یک اقتصاد منابع غیر فعال دارد چرا نیازی به انتقال منابع از تولید یک کالا به تولید کالای دیگر نیست ؟

جواب : وقتی کشوری منابع غیر فعال یا منابع بیکار دارد به این معنی است که برخی از منابع کشور فعال نیستند بنابراین می توان این منابع را به منابع فعال تبدیل کرد و توسط آنها تولید کشور را افزایش داد بدون آنکه نیازی به انتقال منابع از تولید یک محصول به تولید دیگری باشد .

فعالیت فردی صفحه 86

مرکز آمار ایران که وظیفه استخراج این آمارها را دارد از کجا متوجه می شود که مردم بیکار هستند یا نه؟ درباره شیوه آمارگیری از اشتغال و بیکاری تحقیق کنید و آن را در کلاس ارائه کنید. آیا می توانید با توجه به داده های مرکز آمار، نرخ بیکاری را برای سال 98 محاسبه کنید؟

جواب: مرکز آمار، آمار بیکاری را بر اساس داده های استخراج شده از آمارگیری های رسمی و نیز از طریق نمونه گیری آماری در پژوهش های آماری محاسبه می کند یعنی یک جامعه بزرگ آماری را بررسی و آن را به کل جامعه تعمیم می دهد.

فعالیت گروهی صفحه 87

در نمودار زیر، مقدار و قیمت (دستمزد) تعادلی در یک بازار کار، نشان داده شده است. در دستمزد پنج میلیون تومانی (برای هر ماه)، بازار دارای مازاد عرضه است و در قیمت دو میلیون تومانی، بازار تحلیل کنید که مازاد عرضه و تقاضا در بازار کار به چه معناست؛ با مازاد تقاضا روبه روست. اولاً چگونه مقدار و قیمت در بازار کار به حالت تعادلی باز می گردد. ثانیاً چگونه مقدار و قیمت در بازار کار به حالت تعادلی باز می گردد؟

- ✓ نقطه تعادل دستمزد $3/5$ میلیون تومان (ماهانه) و 50000 نفر - ساعت نیروی کار
- ✓ مازاد تقاضا: اگر دستمزد زیر نقطه تعادل یعنی زیر $3/5$ میلیون تومان دستمزد ماهانه باشد بازار دچار کمبود عرضه یا مازاد تقاضا می شود. یعنی عرضه نیروی کار کمتر از تقاضای نیروی کار خواهد بود.
- ✓ مازاد عرضه: اگر دستمزد از نقطه تعادلی یعنی $3/5$ میلیون تومان بالاتر رود، بازار دچار مازاد عرضه یا کمبود تقاضا خواهد شد.

دستیابی مجدد به تعادل:

در حالت مازاد تقاضا یا کمبود عرضه برخی از کارفرمایان قادر به استخدام نیروی کار نخواهند بود بنابراین دستمزد افزایش داده و بازار با افزایش دستمزد عرضه نیروی کار افزایش یافته و تقاضای نیروی کار کاهش می یابد و بازار نیروی کار به تعادل می رسد.

در حالت مازاد عرضه برخی از عرضه کنندگان نیروی کار موفق به کارهایی نمی شوند بنابراین حاضرند با دستمزد پایین تری استخدام شوند بنابراین دستمزد کاهش می یابد. با کاهش دستمزد عرضه نیروی کار کاهش یافته و تقاضای نیروی کار افزایش می یابد و پس از مدتی بازار مجدداً به تعادل می رسد.

تفکر و تمرین صفحه 91

شرایط پیش آمده و واردات بی رویه تجهیزات کشاورزی، باعث شد تا آقای محمدی مجبور شود بخشی از واحد تولیدی کارگاه خود را که مربوط به سموم زیستی بود، تعطیل کند. همین اتفاق در بسیاری از کارگاه ها و تولیدی های منطقه نیز رخ داد. آقای محمدی برای محاسبه نرخ بیکاری منطقه خودش به اطلاعات زیر دست یافته است. لطفا محاسبه کنید که نرخ بیکاری در منطقه زندگی آقای محمدی چقدر است.

جمعیت کل (نفر): 1860000

جمعیت زیر 15 سال (نفر): 360000

جمعیت غیر فعال (نفر): 250000

جمعیت شاغل منطقه (نفر): 1000000

جمعیت فعال = جمعیت غیر فعال - جمعیت زیر 15 سال - جمعیت کل

$$1250000 = 1860000 - 360000 - 250000$$

جمعیت بیکار = جمعیت شاغل - جمعیت فعال

$$250000 = 1250000 - 1000000$$

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار پانزده سال و بالاتر}}{\text{جمعیت فعال پانزده سال و بالاتر}} \times 100$$

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{250000}{1250000} \times 100 = 20 \text{ درصد}$$

تحلیل کنید صفحه 91

نرخ بیکاری در کشور چگونه محاسبه می شود و چرا معمولا نرخ بیکاری اعلام شده، از آنچه ما تصور می کنیم، کمتر است؟

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار پانزده سال و بالاتر}}{\text{جمعیت فعال پانزده سال و بالاتر}} \times 100$$

زیرا:

- ✓ کسانی که از یافتن شغل دلسرد شده اند بیکار محسوب نمی شوند .
- ✓ شاغلین مشاغل پاره وقت بیکار محسوب نمی شوند .
- ✓ شاغلین مشاغل غیر تخصصی بیکار محسوب نمی شوند .
- ✓ عدم صداقت برخی در بیان بیکاری و شاغل بودن .

از نظر شما مهم ترین راهکار برای مقابله با بیکاری و فقر چیست؟

مهمترین دلایل فقر، بیکاری و فساد و رانت خواری و عدم برقراری عدالت اجتماعی است .

برخی از راهکارهای مقابله با بیکاری و فقر :

- ✓ انطباق تحصیلات با واقعیت ها و نیازمندیهای بازار کار
- ✓ مبارزه واقعی نظام با فساد اقتصادی و رانت خواری
- ✓ اصلاح بنیان های اقتصادی و ساختارهای معیوب که منجر به پدیده رکود است
- ✓ مصالحه با دنیا و جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی
- ✓ ثبات رویه ای قوانین و آسان سازی شرایط ایجاد کسب و کارها
- ✓ اصلاح قوانین دست و پا گیر اداری و ثبات قوانین و رویه های رقابت بازار کار
- ✓ اجرای سیاست های فقر زدایی توسط دولت
- ✓ حمایت از شرکتهای تولیدی و کارآفرینان